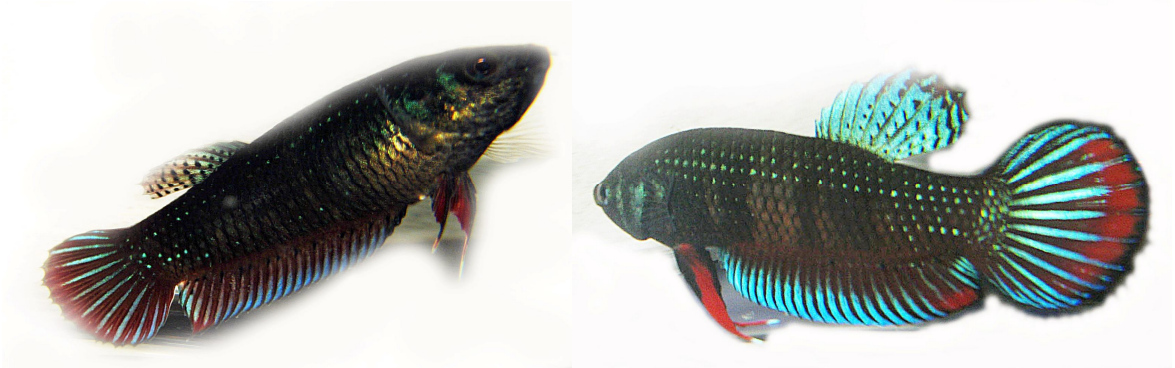

ปลากัดทุ่ง (สายพันธุ์นครศรีธรรมราช)

เพชเม็ย

เพชผู้

ชื่อไทย : ปลากัดทุ่ง

ชื่อท้องถิ่น : ปลากัดป่า, ปลากัดทุ่ง

ชื่อสามัญ : Siamese fighting fish

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Betta splendens* (Regan, 1910)

ที่มา : ปลากัดทุ่งเป็นปลาที่คนไทยรู้จักมาแต่โบราณ โดยปลากัดสายพันธุ์ดั้งเดิมจากธรรมชาติมักเรียกติดปากว่า "ปลากัดทุ่ง" หรือ "ปลากัดลูกทุ่ง" หรือ "ปลากัดป่า" จากพฤติกรรมที่ชอบกัดกันเอง ทำให้นิยมนำมาเลี้ยงสำหรับกัดต่อสู้กัน จนเป็นเอกลักษณ์ และเป็นที่ยอมรับของชาวต่างชาติในชื่อ "Siamese fighting fish" ส่วนคำว่า "ปลากัดป่า" หมายความรวมถึงปลากัดพื้นเมืองภาคอีสาน และปลากัดพื้นเมืองภาคใต้ ปัจจุบัน ปลากัดภาคกลางได้ถูกพัฒนาสายพันธุ์ให้มีขนาดใหญ่ขึ้น มีสีสันที่สวยงามและหลากหลาย เรียกว่า "ปลากัดหม้อ" นิยมเลี้ยงในภาชนะขนาดเล็กและแคบ เช่น ขวดโหล, ขวดน้ำอัดลม เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีการพัฒนาสายพันธุ์เป็นปลาสวยงามอีกหลายสายพันธุ์ เช่น "ปลากัดจีน" มีเครื่องครีบบาว "ปลากัดแฟนซี" "ปลากัดคราวน์เทล" หรือ "ปลากัดฮาร์พูน" มีสีสันหลากหลายสวยงาม เป็นต้น ปลากัดที่พบในประเทศไทยแบ่งเป็น 2 กลุ่มหลัก คือ

1. กลุ่มอมไข่ (Mout Brooding Betta) อาศัยในแหล่งน้ำไหล เช่น น้ำตก พรุ พบเพียง 4 ชนิด
2. กลุ่มก่อกบอด (Bubblenesters) อาศัยอยู่ตามแหล่งน้ำนิ่ง พบ 4 ชนิด ได้แก่
 1. ปลากัดป่าภาคเหนือ-ภาคกลาง
 2. ปลากัดป่ามหาชัย
 3. ปลากัดป่าอีสาน
 4. ปลากัดป่าภาคใต้

“ปลากัดป่าภาคใต้ หรือปลากัดทุ่ง” สายพันธุ์ภาคใต้จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นปลากัดทุ่งสายพันธุ์หนึ่งที่หายากและใกล้สูญพันธุ์ไปจากธรรมชาติ เนื่องจากปัจจุบันสภาพแวดล้อมเปลี่ยนแปลง แหล่งน้ำซึ่งเป็นแหล่งอาศัยถูกรุกเป็นชุมชนบ้านเรือน หรือสิ่งก่อสร้าง ประกอบกับความต้องการของตลาดปลาสวยงามเพิ่มมากขึ้น เป็นสาเหตุทำให้ปลากัดทุ่งถูกจับมากขึ้น ในขณะที่แหล่งเพาะพันธุ์ในธรรมชาติลดน้อยลงเช่นกัน

ลักษณะทั่วไป : ปลากัดป่าหรือปลากัดทุ่ง เป็นปลาขนาดเล็ก ความยาวประมาณ 3-7 เซนติเมตร ลักษณะสีส้มไม่เด่นมากนักเมื่อเทียบกับปลากัดที่ได้รับการพัฒนาสายพันธุ์ ครีบล้าง และครีบบางกลม ครีบอกยาวปานกลาง เพชผู้สีส้มสวยงาม กว่าเพชเม็ย ลักษณะเฉดสีในแต่ละตัวจะแตกต่างกันในแต่ละแหล่งน้ำและที่อยู่อาศัย ลำตัวมีหลากหลายสี เช่น น้ำตาลเข้มปนน้ำเงิน หรือเขียวปีกแมลงทับ เกล็ดข้างลำตัวเป็นเงาแวววาว โคนครีบท้องสีแดงปนเขียวและปลายครีบบางสีแดง มีสีดำประปลายเล็กน้อย อาจมีแต้มสีเขียวอ่อน ๆ เรียงต่อกันเป็นเส้นครีบล้าง เวลาถอดสี ลำตัวและครีบบจะเป็นสีน้ำตาลด้าน ๆ คล้ายใบหญ้าแห้ง

ขนาดความยาวสูงสุด (Maximum size) : ความยาวสูงสุดประมาณ 7 เซนติเมตร

ที่อยู่อาศัยและการแพร่กระจาย : ปลากัดทุ่งเป็นปลาที่พบในแหล่งน้ำธรรมชาติทั่วไป ที่มีลักษณะเป็นพื้นที่ลุ่มน้ำท่วมขังตลอดปี ปลากัดทุ่งชอบอาศัยในแหล่งน้ำนิ่ง เช่น ท้องนา หนองน้ำ บึง และห้วย พบปลากัดทุ่งแพร่กระจายทั่วไปในทุกอำเภอของจังหวัดนครศรีธรรมราช

อาหารธรรมชาติ : ปลากัดทุ่งเป็นปลาที่กินสิ่งมีชีวิตขนาดเล็ก ไข่และตัวอ่อนของสัตว์น้ำ และสัตว์น้ำขนาดเล็ก เช่น โปรโตซัว, ไรน้ำ, ลูกน้ำ, หนอนแดง สามารถฝึกให้กินอาหารเม็ด และเนื้อสัตว์ที่หั่นเป็นชิ้นขนาดเล็กได้

ฤดูวางไข่ : ปลากัดทุ่งในแหล่งน้ำธรรมชาติ เริ่มก่อหวอดเดือนพฤษภาคมถึงเดือนพฤศจิกายน หรือฝนช่วงแรกของทุกปี เพศผู้ที่สมบูรณ์จะเริ่มก่อหวอด เพื่อแสดงความพร้อมที่จะผสมพันธุ์ และดึงดูดความสนใจของปลาเพศเมีย

อัตราส่วนเพศในธรรมชาติ : ไม่มีข้อมูล

ความแตกต่างระหว่างเพศ : ปลากัดทุ่งเพศผู้มีสีส้มสวยงาม เช่น สีน้ำเงิน เขียว แดง ดำ หรือมี 2 สี หรือมากกว่า 2 สี ในตัวเดียวกัน ครีบหลัง และครีบหางจะยาวกว่าเพศเมีย ส่วนเพศเมียสีลำตัวจาง ท้องอูมเป่ง บริเวณใต้ท้องมีตุ่มสีขาวใกล้รูกัน เรียกว่า “ไข่น้ำ” จะเห็นตุ่มสีขาวได้ชัดเจน เมื่อปลาเพศเมียพร้อมผสมพันธุ์

ความตกไข่ : แม่ปลาขนาดความยาว 5- 7 เซนติเมตร จำนวนไข่ประมาณ 300 ฟอง

การเพาะเลี้ยง : ปลากัดทุ่งที่นำมาเพาะพันธุ์มี 2 ประเภท ได้แก่

1. ประเภทสวยงาม ปลากัดทุ่งเพศผู้ประเภทนี้ มีสีส้มสวยงาม และรูปทรงของลำตัวได้สัดส่วน วัยน้ำทรงตัวดี โดยสีอาจเป็นสีเดียวตลอดลำตัว หรือมีหลายสีปะปนอยู่ในตัว
2. ประเภทกักตุน ปลากัดทุ่งเพศผู้ที่ผ่านสนามปลากัด กัดเก่ง กัดทน และทนต่อบาดแผลที่โดนคู่ต่อสู้กัด (แผลหายเร็ว) ไม่เน้นสีส้มสวยงาม ปลากัดทนจะถูกคัดไว้เพื่อนำมาเป็นพ่อพันธุ์ โดยเพศเมียอาจเลือกปลากัดทุ่งที่มีขนาดรูปทรงดี และสมบูรณ์มาเป็นแม่พันธุ์

การคัดเลือกพ่อแม่พันธุ์ : ปลากัดเป็นปลาที่ผสมภายนอก โดยเพศผู้สร้างรัง โดยการก่อหวอด ที่ประกอบด้วยฟองอากาศที่เกิดจากเมือกในปาก พ่อแม่พันธุ์ควรมีอายุตั้งแต่ 6 เดือนขึ้นไป ปลาเพศผู้ที่สมบูรณ์พร้อมเป็นพ่อพันธุ์ที่ดีควรมีลักษณะแข็งแรง ปราดเปรียว ชอบก่อหวอดสร้างรัง ปลาเพศเมียที่เป็นแม่พันธุ์ควรสมบูรณ์แข็งแรง ปราดเปรียว มีลักษณะท้องอูมเป่ง มองเห็นตุ่มสีขาว หรือ “ไข่น้ำ” ได้ชัดเจน นอกจากลักษณะดังกล่าวแล้ว ผู้เพาะพันธุ์ปลากัดอาจเลือกพ่อแม่พันธุ์ที่มีสีสัน หรือลักษณะรูปทรงของครีบแบบต่างๆ เพื่อผสมให้ได้สีสัน และรูปทรงของลูกปลาตามที่ต้องการ

การเพาะพันธุ์โดยวิธีธรรมชาติ : เมื่อคัดปลาพ่อแม่พันธุ์ได้แล้ว ควรเอามาใส่โหล และวางโหลชิดกันให้ปลาพ่อแม่พันธุ์มองเห็นกันตลอดเวลา เรียกว่า “การเทียบคู่” เพื่อกระตุ้นให้ปลาเพศเมียพัฒนาไข่แก่เร็วขึ้น บริเวณที่ใช้เทียบคู่ ควรปราศจากสิ่งรบกวน ระยะเวลาเทียบคู่อาจประมาณ 3 - 10 วัน ขึ้นอยู่กับว่าแม่ปลาจะมีความสมบูรณ์เพศระดับไหน ซึ่งสังเกตได้จากบริเวณท้องที่อูมเป่ง เมื่อแม่ปลาท้องอูมเป่งเต็มที่ นำปลาเพศผู้ (พ่อปลา) และเพศเมีย (แม่ปลา) มาใส่รวมกันในภาชนะที่เตรียมไว้สำหรับใช้ผสมพันธุ์ ซึ่งอาจเป็นภาชนะขนาดเล็ก เช่น ขันพลาสติก กะละมัง โหลแก้ว ตู้กระจก อ่างซีเมนต์ หรืออ่างน้ำซึ่งขนาดพื้นที่ไม่ควรกว้างมากนัก เติมน้ำให้สูงจากก้นภาชนะ 5 - 10 เซนติเมตร ใส่พันธุ์ไม้น้ำที่ล้างสะอาดหรือใบไม้ เพื่อเป็นที่สำหรับก่อหวอด สร้างรังของปลา หากเป็นภาชนะขนาดเล็กที่ขอบไม่สูงมากอาจต้องมีฝาปิดด้านบน เพื่อป้องกันปลากระโดด และป้องกันศัตรูปลา

หลังจากนั้นประมาณ 1 - 2 วัน ปลาเพศผู้จะเริ่มก่อหวอดกับพันธุ์ไม้น้ำหรือใบไม้ เมื่อสร้างหวอดเสร็จแล้ว จะแผ่ฟองตัว ฟองเหลือง ไล่ต้อนปลาเพศเมียให้อยู่ใต้หวอด เมื่อปลาเพศเมียลอยตัวมาได้หวอด ปลา

เพศผู้จะเข้ารัดลำตัวเพศเมีย โดยงอตัวประกบรัดด้านล่างเป็นวงกลม เพื่อให้ปลาเพศเมียปล่อยไข่ออกมา ขณะเดียวกันปลาเพศผู้จะฉีดน้ำเชื้อเข้าผสม ไข่จะค่อยๆ จมลงสู่ก้นภาชนะ และปลาเพศผู้จะว่ายตามลงไป ใช้ปากดูดอมไข่ไว้ที่ช่องจนเต็มปาก จึงว่ายน้ำขึ้นไปพ่นไข่ให้ติดที่หูด แล้วว่ายขึ้นมาสูบลูกฟองอากาศ สลับกับการว่ายลงไปเก็บไข่ขึ้นมาพ่นไว้ที่หูดจนหมด การรัดและวางไข่จะเกิดขึ้นหลายครั้ง จนเพศเมียวางไข่หมด แต่ครั้งอาจทิ้งช่วงห่างกันตั้งแต่ 1 - 2 นาที ระยะเวลาในการผสมพันธุ์วางไข่อาจใช้เวลาตั้งแต่ 1 - 6 ชั่วโมง เมื่อแม่ปลาวางไข่เสร็จแล้ว ปลากัดทุ่งเพศผู้จะไล่ต้อนเพศเมียให้ออกไปห่างจากหูด และทำหน้าที่ดูแลไข่เพียงลำพัง โดยเพศผู้จะคอยเก็บไข่ที่หล่นจากหูดกลับไปพ่นไว้ที่เดิม ดังนั้นเมื่อสังเกตเห็นว่าปลาเพศเมียวางไข่เสร็จให้ซ่อนออก เพื่อป้องกันไม่ให้ปลาเพศเมียกินไข่ที่ผสมแล้ว จากนั้นปล่อยให้ปลาเพศผู้ดูแลไข่ต่อประมาณ 5 วัน จึงแยกปลาเพศผู้ออก ลูกปลาใช้ระยะเวลาในการฟักออกเป็นตัวประมาณ 36 ชั่วโมง

การฟักไข่ : ลูกปลาที่ฟักออกเป็นตัวใหม่ๆ จะเกาะอยู่ที่หูด โดยมีถุงอาหาร (Yolk sac) ติดตัว และจะใช้อาหารจากถุงอาหารนี้หมดในระยะเวลา 3 - 4 วัน ดังนั้นในช่วง 3 - 4 วันแรก จึงไม่จำเป็นต้องให้อาหาร

การอนุบาล : หลังจากถุงอาหารยุบหมดแล้ว ลูกปลาจึงจะเริ่มกินอาหาร ซึ่งในระยะแรกต้องให้อาหารที่มีขนาดเล็ก เช่น ไข่แดงต้มสุกละลายน้ำกรองผ่านตะแกรงตาถี่ หยอดกระจายให้ลูกปลารวันละ 1 ครั้ง หรือให้ไรติเฟอร์เมื่อลูกปลาอายุประมาณ 3 - 5 วัน จึงให้ไรแดงขนาดเล็กที่กรองคัดโดยใช้ตะแกรงตาถี่ และให้ไรแดงตัวเต็มวัยหรือลูกน้ำ เมื่อลูกปลาโตขึ้น หรืออาจใช้โรสน้ำตาล (อาร์ทีเมีย) หรือไข่ตุ๋นแทนได้ ในการอนุบาล ถ้าเพาะปลาในภาชนะขนาดเล็ก ให้ย้ายไปอนุบาลในภาชนะขนาดใหญ่ โดยค่อยๆ เททั้งน้ำและลูกปลาลงไปในภาชนะที่เตรียมไว้อนุบาล ซึ่งอาจจะเป็นตู้กระจก อ่างดิน อ่างซีเมนต์ โอ่งน้ำ หรือถังไฟเบอร์ เพิ่มระดับน้ำวันละ 3 - 5 เซนติเมตร ใช้สายยางดูดตะกอนเศษอาหารออกเพื่อป้องกันน้ำเน่าเสีย จนอายุประมาณ 10 วัน จึงเปลี่ยนถ่ายน้ำ โดยเปลี่ยนประมาณ 1 ใน 4 ของน้ำทั้งหมด เมื่อลูกปลาอายุประมาณ 2 - 3 เดือน ก็สามารถแยกเพศได้ ให้คัดแยกปลาออกไปเลี้ยงเดี่ยว เพื่อป้องกันการกัดกัน ลูกปลาอายุ 1 เดือน ขนาดความยาวเฉลี่ยประมาณ 1 เซนติเมตร และขนาดความยาวประมาณ 3 เซนติเมตร เมื่อลูกปลาอายุ 2 เดือน

อาหารและการให้อาหาร : ปลากัดทุ่งอายุตั้งแต่ 2 เดือนขึ้นไป ฝึกให้กินอาหารเม็ดสำเร็จรูปได้ แต่อย่างไรก็ตามควรสลับอาหารสด เช่น ไรแดง อาร์ทีเมีย ลูกน้ำ หนอนแดง เพื่อให้ปลาได้รับสารอาหาร สดสุขภาพแข็งแรงปราดเปรียว

การส่งตัวอย่างเข้าห้องเก็บตัวอย่างอ้างอิง : ไม่มี

การเพาะเลี้ยงในบ่อดินเลียนแบบธรรมชาติ : เป็นการเพาะพันธุ์แบบดั้งเดิมเพื่อเลียนแบบการเพาะพันธุ์ในธรรมชาติ โดยเตรียมบ่อดินหรือหาแหล่งน้ำขนาดเล็ก หนองน้ำที่มีน้ำขังตลอดปี ใช้ถังพลาสติกกันแดด เปิดกันออก นำไปครอบปลาเพศผู้และเมียที่ได้คัดเลือกแล้ว เมื่อปลาผสมพันธุ์และฟักออกเป็นตัวอ่อน จากนั้นนำถังพลาสติกออก ให้ลูกปลาเจริญเติบโต และเลี้ยงตัวเองในบ่อดินหรือแหล่งน้ำธรรมชาติ ประมาณ 6-7 เดือน จึงรวบรวม หรือใช้สวิงช้อนหาลูกปลาตามริมบ่อหรือตามพรณไม้ น้ำ ข้อดีของการเพาะพันธุ์แบบเลียนแบบธรรมชาติ เช่น ทำให้ไม่ต้องอนุบาลลูกปลาวัยอ่อนเอง สิ้นเปลืองเวลา ได้ลูกปลากัดทุ่งที่แข็งแรง และสีสันสวยงาม ส่วนข้อเสียคือ ต้องใช้พื้นที่มากขึ้น

เส้นทางการเลี้ยง : ผู้เลี้ยงปลากัดทุ่งรวบรวมสายพันธุ์ก๊าดทนหรือสวยงามจากธรรมชาติ หรือซื้อจากกลุ่มผู้เพาะพันธุ์ เพาะและเลี้ยงจนอายุ 6 เดือนขึ้นไป จึงเริ่มจำหน่ายโดยกลุ่มผู้เลี้ยงปลากัดมาคัดเลือกปลาที่มีลักษณะเด่นตามต้องการ นำไปเลี้ยงต่อและฝึกให้กัดเก่ง จนพอใจจึงจะนำปลากัดทุ่งไปสนามกัดในท้องถิ่น ส่วนผู้เลี้ยงที่นิยมเลี้ยงเพื่อความเพลิดเพลิน จะหาซื้อปลาประเภทสวยงามมาเลี้ยงไว้ดูเล่น หรือฝึกเพาะพันธุ์ต่อไป

การทำประมงโดยทั่วไป : กลุ่มผู้เลี้ยงหรือชาวประมงนิยมออกหาปลากัดทุ่งตามธรรมชาติ โดยใช้สวิงตาห่างช้อนตามริมหนองน้ำ บริเวณที่มีพรรณไม้ขึ้น หรือบริเวณที่มีหวอดปลา จากนั้นเลือกปลาตามลักษณะที่ต้องการ หากปลาที่ช้อนติดมาไม่ตรงตามต้องการ ก็จะปล่อยสู่ธรรมชาติเหมือนเดิม

ราคาปลา : ปลากัดทุ่งประเภทสวยงาม อายุประมาณ 6 เดือน ทั้งเพศผู้และเพศเมีย ตัวละ 10 บาทขึ้นไป
ปลากัดทุ่งประเภทกัทหน อายุประมาณ 6 เดือน ที่ยังไม่ผ่านการกัท ทั้งเพศผู้และเพศเมีย ตัวละ 50 บาทขึ้นไป ส่วนปลากัดทุ่งสายพันธุ์กัทหน กัทเก่ง ผ่านการกัทชนะแล้ว ตัวละ 500 – 1,000 บาท

การใช้ประโยชน์ : ปลากัดทุ่ง จัดเป็นปลาประเภทสวยงาม เนื่องจากมีสีสันสวยงาม เลี้ยงง่าย สะดวกกับการดูแล และใช้พื้นที่น้อยมากเมื่อเทียบกับการเลี้ยงสัตว์น้ำประเภทอื่นๆ คนทั่วไปนิยมเลี้ยงเพื่อเป็นงานอดิเรก ให้ความเพลิดเพลิน และเสริมรายได้ในครอบครัว แต่เนื่องจากปลากัดทุ่ง เป็นปลานักสู้ มีนิสัยกัดเก่ง ก้าวร้าว โดยเฉพาะเมื่อพบปลาเพศผู้ที่มีขนาดเดียวกัน จึงเป็นที่นิยมของกลุ่มวัยรุ่นจนถึงผู้สูงอายุ ที่นิยมกัทปลาตามสนามกัทปลาในท้องถิ่น โดยส่วนมากแล้วนักเลงปลากัด จะเลี้ยงปลากัดและเพาะพันธุ์ปลากัดเอง โดยรวบรวมพันธุ์จากท้องถิ่น หรือหาเพศผู้ที่กัดเก่งจากเพื่อนในกลุ่ม จนบางรายสามารถยึดเป็นอาชีพหลัก สร้างรายได้แก่ครอบครัว ในจังหวัดนครศรีธรรมราช มีการเลี้ยงปลากัดทั่วไปเกือบทุกอำเภอ เลี้ยงมากได้แก่ อ. ชะอวด เขียวใหญ่ ปากพนัง และอ.ทุ่งใหญ่ ส่วนใหญ่นิยมเพาะเลี้ยงพัฒนาสายพันธุ์และคัดปลากัดเก่ง เพื่อนำไปแข่งขันในสนามปลากัด

เอกสารอ้างอิง :

ปลากัด. วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี. <http://th.wikipedia.org/wiki> {สืบค้นข้อมูลวันที่ 20 มีนาคม 2556}

การเพาะเลี้ยงปลากัด. ยนต์ มุสิก. <http://guru.sanook.com/member/> {สืบค้นข้อมูลวันที่ 20 มีนาคม 2556}

ปลากัด. ศูนย์วิจัยและพัฒนาประมงน้ำจืดพะเยา. <http://www.Fisheries.go.th/if-phayao/web2/> {สืบค้นข้อมูลวันที่ 21 มีนาคม 2556}

ศูนย์วิจัยและพัฒนาประมงน้ำจืดนครศรีธรรมราช :

ตู่ปณ. ๘ หมู่ ๖ ต.กุแหร อ. ทุ่งใหญ่ จ นครศรีธรรมราช โทรศัพท์ 075-354857